

ROLANDO GIESMĖ

I

Septynerius metus su maurais kovės
Ispanijoje Karolis¹ valdovas,
Lig jūros šalį užėmė kalnuotą.
Neatsilaikė miestai nei tvirtovės,
⁵ Neliko mūrų jo kely nei kuorų.
Nepaėmė vienos tik Saragosos.
Marsilis² valdo ją, bjaurus pagonis.
Jis Apoleną garbina, Mahomą³,
Bet Viešpaties ištiks jį nemalonė.
Aoi!⁴

II

¹⁰ Išeina Saragojoje Marsilis
Ūksmės ieškoti sodan pavėsingan,
Atsigula į guolį marmurinį
Tarp nekrikštų: jų du šimtai šimtinių.
Grafus ir kunigaikščius suvadina
¹⁵ Ir taria: „Murai, mus bėda ištiko:
Atkilęs iš mielosios Prancūzijos⁵,
Mus Karolis sutriuškinti grasina.
Suburt kariaunos negaliu rinktinės,
Man trūksta vyrų karžygių kautynėms.
²⁰ Meldžiu, išminčiai, jūsų patarimo:
Kaip garbę man išsaugot ir gyvybę?“
Visi kaip vienas saracėnai tyli,
Valfondos⁶ Blankandrenas tik prabyla.

III

Protu tarp maurų Blankandrenas garsi,
²⁵ Kovos lauke – narsingas tai vasalas⁷.

---

¹ Karolis Didysis (742–814) – frankų karalius (nuo 786), 800 m. Romoje vainikuotas Vakarų imperatoriumi. Jo žygis į Ispaniją truko iš tikrųjų ne septynerius metus, o tik kelis mėnesius. Tarpusavyje kovojusių arabų (saracėnų) pakviestas į pagalbą, 778 m. Karolis nužygiavo Ispanijon, išgriovė Pampelunos miestą, apgulė Saragosą, bet jos neužėmė ir netrukus atsitraukė. Tų pačių metų rugpjūčio 15-osios naktį jo kariuomenės užpakalinę saugą Pirėnų perėjose netikėtai užpuolė baskai. Kautynėse žuvo visi saugos kariai ir jų vadai, taip pat Hruotlandas, Bretanės markgrafas. Šie įvykiai sudaro *Rolando giesmės* pagrindą, tačiau tikrų istorijos faktų poemoje likę labai mažai: jaunas imperatorius Karolis virtęs žilabarzdžiu valdovu, Rolandas – jo sūnėnu, krikščionys baskai – pagonimis saracėnais, o didesnės reikšmės neturėjęs Karolio žygis – didžiu kryžiaus karu.

² Marsilis, kaip manoma, – išgalvotas personažas. Galimas dalykas, kad tai iškreipta Amorozo vardo forma: taip vadinosi, pasak Karolio Didžiojo istoriko Eginhardo, saracėnų emyras, prašęs Karolio pagalbos.

³ Apolenas – senovės graikų saulės ir meno dievas Apolonas, *Rolando giesmėje* laikomas musulmonų, viduramžiais vadintų stabmeldžiais, dievaičiu. Mahometas(570–632), kartais vadinamas Mahomu, – musulmonų tikėjimo įkūrėjas, čia irgi paverstas pagonių dievu.

⁴ Aoi! – jaustukas, priedainis, randamas ir kai kuriose kitose viduramžių poemose.

⁵ Prancūzija *Giesmėje* vadinama tai Il de Franso sritis, tai visa Karolio imperija. Karolio valdiniai vadinami frankais arba prancūzais, o arabai – maurais, saracėnais, pagonimis.

⁶ Valfonda – miestas šiaurės Ispanijoje.

Patarti greitas visados karaliui,
Tad žodį taria: „Prašom nesibaimint!
Pas Karolį išdidų siųskit vaji,
Prisiekite draugystę ligi grabo,
³⁰ Lokių, skalikų, liūtų duokit aibę,
Lakiųjų sakalų, kupranugarių,
Be to, sidabro, aukso karavaną,
Vežimų pusšimtį gabenti labui, –
Geras galės mokėt algas⁸ kariaunai.
³⁵ Lai mūsų žemėje kariauti liaujas
Ir Eksan⁹ grįžta tuoj, į savo dvarą.
Per Mykolą, sakykite, viešnagėj
Pas jį priimti šventą krikštą žadat
Ir būti ištikimas jo vasalas.
⁴⁰ Jei netiki, lai įkaitų paprašo,
Nors dvidešimtį jų paskirti galim.
Lai mūsų žmonos tam vaikų negaili,
Aš pirmas atiduosiu sūnų savo.
Tegu verčiau jie padeda ten galvas,
⁴⁵ Kad tik nereiktų mums garbės prarasti
Ir išmaldos prašyt paėmus lazda.“
Aoi!

IV

„Prisiekiu dešine, – jis vėl prabyla, –
Barzda, kuri štai ant krūtinės drykso:
⁵⁰ Prancūzų kariauna paliks stovyklą,
Patrauks namo, mielojon Prancūzijon,
Sugrįš kiekvienas savo tėvonijon.
Parvyks į Eksą Karolis Didysis,
Per Mykolą rengs šventę iškilmingą.
Prabėgs ir šventės, ir diena sakyta,
⁵⁵ O jis vis lauks, kad duotume jam žinią.
Išpuikęs Karolis baisus rūstybėj:
Mūsiškiams galvas įsakys nukirsti.
Tegul verčiau jie galvas ten palydi,
Kad tik apgint Ispaniją pavyktų
⁶⁰ Ir skurdo baisenybių nepatirti.“
Pagonys pritaria: „Gal jo teisybė!“

V

Marsilis posėdį nutraukia tuosyk,
Estamareniui, Edropeniui moja,
Žounė, Malbjeniui, vyrams aukšto luomo,

---

⁷ Vasalas šioje poemoje – ne tik valdinys, bet ir didžiai narsus, kilmingas karžygys; visi tauriausi vasalai *Rolando giesmėje* suburti apie Karolį Didįjį, bet kartais vasalais vadinami ir musulmonai.

⁸ Alga – anachronizmas: iš tikrųjų samdiniai algininkai atsirado tik X–XI a.

⁹ Eksas – Karolio Didžiojo imperijos sostinė, dabar – Vokietijos Federacinės Respublikos miestas Achenas.

⁶⁵ Klareni ir Garlanui, kurs barzdotas.
Maė prakilnų ųaukiasi valdovas,
Ir Masinė, ir narsų Priamoną,
Ir Blankandreną, iškalbos mokovą.
Taip suburia jis dešimt nevidonų.
⁷⁰ „Keliausite pas Karolį, baronai¹⁰.
Dabar apsiautęs laiko jis Kordobą¹¹.
ųakų alyvų imkitės kelionėn –
Alyvos taiką ir romumą rodo.
Jei mums sutaikinti turėsit proto,
⁷⁵ Ir aukso, ir sidabro duosiu dosniai,
Ir žemių, kiek norėsit, ir feodų.“
„Bus padaryta!“ – pažada pagonys.
Aoi!

VI

Nutraukia tuosyk posėdį Marsilis,
ųygūnams taria: „Renkitės tad vykti!
⁸⁰ Po ųaką nusilaužkite alyvų
Ir jokite pas Karolį stovyklon
Vardan jo Dievo pagailos prašyti.
Po mėnesio, sakykit, jo gimtinėn
Aš atsivesiu savo tūkstantinę,
⁸⁵ Priimsiu krikštą draug su savo vyrais,
Ištikimai tarnausiu jam kol gyvas.
Jei įkaitų norės – gaus būrį visą.“
Ir Blankandrenas jam: „Laimėsit bylą.“
Aoi!

VII

Marsilis liepia vest mulus baltuosius,
⁹⁰ Svatilijos¹² karaliaus dovanotus,
Balnais sidabro, brizgilais auksuotais.
ųygūnai išsirengia į kelionę,
Su ųakomis alyvų greit išjoja
Pas Karolį, galingąjį valdovą.
⁹⁵ Paspėš jam spąstus maurai nevidonai.
Aoi!

VIII

Smagus ir linksmas Karolis Didysis:
Kordobą umaru užimt pavyko,
Jos mūrai, bokštai išgriauti balistom.
Surinko gausų riteriai¹³ laimikį –

---

¹⁰ Baronas čia ir toliau – ne didiko titulas, o apskritai riterio pavadinimas.

¹¹ Kordoba – miestas pietų Ispanijoje. Karolis niekada nebuvo jos pasiekęs.

¹² Svatilija – nežinoma ųalis; manoma, jog tai Sicilija.

¹⁰⁰ Sidabro, aukso daug, puikiausių ginklų.

Pagonies jokio tam mieste neliko:
Kas žuvo, o kas gavo šventą krikštą.
Sode karalius Karolis vėsinas.

Ten Olivjè, Rolandas, bendražygiai,
Ansejis ir Samsonas, narsūs vyrai,
Anžu senjoras Žofrua¹⁴ šlovingas,
Valdovo vėliavą kurs neša žygiuos,
Žerjè, Žerenas, daug karių rinktinių,
Penkiolika kariaunos tūkstantinių.

¹¹⁰ Vieni – ant balto atlaso kilimų,
Kiti susėdę prie stalų žaidimų.

Galvoti vyrai prie šachmatų rymo,
Jaunuoliai eina špagomis kirstynių.

Po pušimi, erškėtrožės kur žydi, –

¹¹⁵ Gryniausio aukso sostas ten kaltinis,

Jame – karalius Prancūzijos žilas,
Barzda jo ir galva lyg sidabrinė¹⁵.

Gražiai sudėtas, tvirtas ir stotingas, –
Neklausi, kur valdovas, jį išvydęs.

¹²⁰ Atjoję iš balnų žygūnai lipa,

Kaip dera, lenkias Karoliui meilingai.

IX

Karaliui Blankandrenas pirmas taria:

„Lai saugo jus, valdove, Visagalis,
Kurį mes garbint ir godot privalom!

¹²⁵ Marsilis štai ką jums pranešt įsakė:

Jis permanė tikyba dorą frankų

Ir siūlo dovanas priimti savo:

Lokių, skalikų, liūtų duoda aibę,

Lakiųjų sakalų, kupranugarių,

¹³⁰ Be to, sidabro, aukso karavaną,

Vežimų pusšimtį gabenti labui.

Pikrausit išdą sklidiną bezanų¹⁶,

Algas geras mokėsite kariaunai.

Ilgai užėmę laikot mūsų kraštą,

¹³⁵ Į Eksą grįžti metas jums, karaliau.

Netrukus ten atvyks valdovas mano.“

Rankas karalius iškelia į dangų,

Žemai nuleidžia galvą, susimąsto.

Aoi!

X

---

¹³ Riteriai šioje poemoje – anachronizmas: ši sąvoka atsirado istorijoje tik XI a.

¹⁴ Žofrua Anžujietis, X a. prancūzų bajoras, žinoma, nedalyvavo šiame žygyje.

¹⁵ Barzda jo ir galva lyg sidabrinė. – 778 m. Karolis tebuvo 36 metų ir to laiko portetuose vaizduojamas tik su ūsais. Žili plaukai Giesmėje simbolizuoja išmintį.

¹⁶ Bezanas – aukso moneta, buvusi apyvartoje kryžiaus karų metu.

Ilgai karalius susimąstęs sėdi:

¹⁴⁰ Nepratęs jis su atsaku skubėti

Ir kalba mintį deramai pasvėręs.

Akis pakėlęs, rūstų žvilgsnį sviedžia

Ir sako maurui: „Tu gražiai kalbėjai.

Deja, Marsilis – senas mano priešas.

¹⁴⁵ Dabar sakyk, ar galima tikėti,

Jog tavo žodžiai geravaliai, tiesūs?“

„O įkantai? – atverčia saracėnas. –

Apsčiai jų duosim, dešimtį ne vieną.

Kad ir mirtin pats sūnų palydėsiu, –

¹⁵⁰ Vaikų kilniausių įkaitais turėsit.

Kai grįšite į Eksą, savo miestą,

Per Mykolą Marsilį paregėsit,

Jis ten, kur trykšta versmės, duotos Dievo,

Nuolankiai pripažins krikščionių tiesą,

¹⁵⁵ Priims tikėjimą, jo širdžiai mielą.“

Karalius jam: „Išgelbės savo sielą!“

Aoi!

XI

Gražus saulėlydis, žara auksinė.

Vajų mulus paliepia vest arklidėn,

Sode pastato erdvią palapinę,

¹⁶⁰ Apnakvina joj frankai dešimt vyrų.

Juos dvylika mitrių tarnų vaišina.

Praleidžia ten jie naktį ligi ryto.

Karalius kelias, skuba į koplyčią,

O po mišių ir pamaldų rytinių

¹⁶⁵ Į sostą sėdas po pušim ūksminga,

Įsako baronus šaukt į tarybą –

Visad jis klausia jų patarimo.

Aoi!

XII

Iškilniai sėdi po pušim valdovas.

Tarybon renkasi kviesti baronai:

¹⁷⁰ Turpenas, šventas vyras, pasirodo,

Anri su Rišaru¹⁷, dėde žiluoju,

Aslenas, nenurimstantis gaskonas,

Tibo Reimsietis, pusbrolis Milonas,

Ožjė¹⁸, Žerenas ir Žerjė šaunuolis;

¹⁷⁵ Taip pat Rolandas grafas atžygiuoja

---

¹⁷ ...Turpenas... su Maru... – Arkivyskupas Turpenas (miręs apie 800) – istorinis asmuo Reimso vyskupas minimas garsiaame *Lotynų metraštyje*, tik nežinoma ar jis iš tikrųjų dalyvavo žygyje į Ispaniją. Rišaras Senasis (996–1027), Normandijos baronas, aišku, negalėjo dalyvauti Karolio žygyje.

¹⁸ Ožjė Danas – vienas iš prancūzų epo herojų. Kiti čia suminėti asmenys nežinomi.

Ir Olivjė, didžios drąsos bajoras.
Sueina tūkstantis prancūzų sodan.
Ateina išdavikas Ganelonas¹⁹.
Prasideda taryba nelemtoji.
Aoi!

XIII

¹⁸⁰ „Baronai, – taria Karolis Didysis, –
Štai žygūnus man atsiuntė Marsilis.
Priimti siūlo dovanų gausybę:
Lokių, kupranugarių ir skalikų,
Ir sakalų septynetą šimtinių,
¹⁸⁵ Su aukso kroviniu didžiausią vilkstę
Ir dar, be kitko, pusšimtį vežimų.
Už tai prašas mane gimtinėn grįžti,
Vėliau žadąs pas mus patsai atvykti,
Priimti mano rūmuos krikščionybę,
¹⁹⁰ Man leidus vėl Ispaniją valdyti.
Bet gal Marsilio žodžiai – apgavystė?“
„Atsargūs būkim“, – taria jam didikai.
Aoi!

XIV

Užbaigia kalbą Karolis karalius.
Bet nepatinka jo žosmė Rolandui, –
¹⁹⁵ Tasai pakyla, priešais žodį taria.
„Nereikia Marsiliu tikėti, – sako. –
Septynerius metus pagonis kaujam.
Užkariavau Komiblj, Noplį kardu,
Valterną užėmiau jums, Pino kraštą,
²⁰⁰ Seviliją, Tudelą, Balagerą.
Marsilis žodį jau tada sulaužė:
Penkiolika žygūnų čion atkako,
Kiekvienas nešė po alyvos šaką.
Išgirdome tuomet tą pačią kalbą.
²⁰⁵ Jūs patarimo mūsų atsiklausėt,
Ir mes tada, tikėdami apgaule,
Pasiulėm žygūnus nusiųst pas maurą,
Taurius grafus – Bazilį ir Bazaną.
Ir jiems Altilijoje nukirto galvas.
²¹⁰ Dėl Dievo meilės karo nenutraukit,
Į Saragosą veskite kariauną,
Apgulkit ją ir pulkit iki galo,
Už vyčių mirtį nekrikštą nubauskit.“
Aoi!

---

¹⁹ Ganelonas, kaip manoma, – vyskupas Genite, išdavęs Karolį Plikajį (823–877) ir 859 m. nubaustas mirtimi.

XV

Nuleidžia galvą Karolis valdovas.

²¹⁵ Ūsus kedena, žilą barzdą glostos,

Ūmiam sūnėnui netaria nė žodžio.

Prancūzai tyli, tik ne Ganelonas.

Ant kojų netikėtai jis pašoka,

Valdovui drąsiai į akis byloja:

²²⁰ „Klausykit ne Rolando, to puikuolio,

Ir ne manęs, ne kito ko, bet proto.

Marsilis romiai meldžia jus malonės,

Prisiekia ištikimas būti sostui,

Ispaniją valdyti kaip feodą,

Tikybę išpažinti mūs senolių.

Kas sudaryti sandoros nenori,

Tam mūsų gyvastis tikrai nė motais.

Puikybės patarimai – menkas lobis.

Šalin kvailius, lai protas taria žodį!“

Aoi!

XVI

Pakyla Nemas, kunigaikštis senas,

Šauniasias Karolio dvare vasalas.

„Teisybė, – Karoliui Didžiajam taria, –

Man rodos, grafo patarimas geras,

Išties mums dera išklausyti maurą.

²³⁵ Marsilis pralaimėjo šitą karą:

Jo pilys ir tvirtovės jūsų valioj,

Jų aukštos sienos akmenais sugriautos,

Neturi jis nei miestų, nei kariaunos.

Todėl dabar, kai jis malonės prašo,

²⁴⁰ Pakelti ginklą – nuodėmė didžiausia.

Jei įkaitų atsiųsti būrį žada,

Šį didį karą metas mums nutraukti.“

„Teisybę sako Nemas!“ – taria frankai.

Aoi!

XVII

„Patarkite, baronai, ką derėtų

²⁴⁵ Į Saragosą siųst pas saracėną?“

Prabyla Nemas: „Joti man paliepkit,

Duot pirštinę ir lazda²⁰ malonėkit.“

Jam Karolis: „Jūs – mano patarėjas.

Žila barzda ir dešine prisiekiu:

²⁵⁰ Iš čia nepasitrauksit nė per pėdą.

---

²⁰ *Duot pirštinę ir lazda...* – Pirštinė su lazda – pasiuntinio skiriamieji ženklai. Apskritai pirštinė turi svarbią simbolinę prasmę, ji duodama ir kai kuriais kitais atvejais: iškilmingai patvirtinant pažadą, suteikiant įgaliojimus, pagerbiant Dievą ar valdovą, metant ir priimant iššūkį.

Nesiūlė niekas jūsų, sėskit vieton!”

XVIII

„Patarti man, baronai, jus meldžiu,
Ką Saragoson siūsime vyčiu?”

Rolandas jam: „Mane prašyčiau siųst.”

²⁵⁵ Prabyla Olivjė: „Netinkat jūs!

Jūs būdo išdidaus, per daug status, –

Kad galit ką įžeisti, man baugu.

Valdovas jei sutinka, aš vykstu!”

Jiems Karolis: „Tylėkite abu!

²⁶⁰ Nė vieno jūsų siųsti negaliu.

Kaip mano barzdą matot ir ūsus,

Neleisiu perų²¹ siūlyt į vyčius!”

Nurimsta frankai, sėdi be kalbų.

XIX

Turpenas arkivyskupas pakyla,

²⁶⁵ Karaliui taria: „Duokit jiems ramybę.

Septynerius metus kariauja vyrai,

Daug negandų, nepriteklių patyrė.

Man duokit lazda, pirštine odinę,

Aš vyksiu Saragoson pas Marsilį –

²⁷⁰ Norėčiau tą pagonį pamatyti.”

Piktai atšauna Karolis Didysis:

„Prašau jus sėst ant baltojo kilimo

Ir nepratarti žodžio be leidimo!”

Aoi!

XX

„Baronai, – kreipias Karolis Didysis, –

²⁷⁵ Išrinkite man tinkamą didiką,

Kurį galėčiau siųsti pas Marsilį.”

Rolandas jam: „Lai Ganelonas vyksta.”

Prancūzai taria: „Iš tiesų jis tinka.

Nerasite jūs protingesnio vyčio.”

²⁸⁰ O grafą Ganeloną baimė ima.

Jis meta žemėn kiaunenas vertingas,

Jam ant pečių – tik durtinys šilkinis.

Jis toks gražus, jog perų akys krypta

Į žiaurų veidą, kupiną didybės,

²⁸⁵ Krūtine plačią, stuomenį galingą.

„Beproti tu, iš kur toks pasiutimas?

Kad aš patėvis tau – visi juk žino,

O siūlai siųst mane į tikrą mirtį.

---

²¹ Perai – žymiausieji vasalai, kuriuos senjoras laikė sau lygiais.

Jei Dievas leis man atgalios sugrįžti,
²⁹⁰ Mokėsiu tau taip žiauriai atsilyginti,
Jog nepamirši, kolei būsi gyvas.“
Rolandas jam: „Pamišot iš puikybės.
Visiems juk aišku – kvaila man grasyti.
Kas protingiausias – tą vyčiu ir skirti.
²⁹⁵ Teliepia man, aš josiu pas Marsilį.“

XXI

„Ne užvadas man tu, – jam Ganelonas, –
Ir ne vasalas, aš tau ne senjoras.
Čia Karolis Didysis man valdovas,
Aš jo valia vykstu į Saragosą.
³⁰⁰ Pasiautėsiu gerai aš pas pagonis,
Atgausiu širdį, posūnio užduotą.“
Tai girdint, paima Rolandą juokas.
Aoi!

XXII

Išgirsta juokiantis Rolandą grafas, –
Iš pykčio kraujas plūsteli į galvą,
³⁰⁵ Kad kiek – ir būtų sąmonę praradęs.
„Aš tau ne draugas, – taip Rolandui taria. –
Vyčiu aš išrinktas per tavo kaltę.
Teisus valdove, aš jau pasirengęs
Nedelsiant vykdyt jūsų aukštą valią.“

XXIII

³¹⁰ „Matau, man reikia joti Saragoson.
Negrįžta vytis, siųstas pas pagonis.
Turiu aš jūsų seserį per žmoną
Ir Bodueną, sūnų reto grožio, –
Suaugęs bus tai riteris šaunuolis.
³¹⁵ Paliksiu titulus jam ir feodą
Ir jus meldžiu jį tėviškai globoti.“
„Raminkitės, – atsako jam valdovas. –
Jei mano įsakyta – reikia joti.“

XXIV

„Ateikit, – grafui Karolis įsako. –
³²⁰ Įduosiu jums ir pirštinę, ir lazda.
Girdėjot: jus vyčiu išrinko frankai.“
„Ir tai Rolando darbas! – taria grafas. –
Kol gyvas savo posūnio nekęsiu
Ir Olivjė, kuris su juo draugauja,
³²⁵ Ir jūsų perų, mylinčių Rolandą.“

Metu jiems iššūkį, pačiam jums matant.“
„Gana jums rūstauti, – karalius taria. –
Jau metas joti, vykdyt mano valią.“
„Vyksiu, gal mirtį rasiu, kaip Bazanas
³³⁰ Ir tikras brolis jo Bazilis rado.“
Aoi!

[...]

XXXIX

„Garbusis grafe, – sako vyčiui maurus, –
Gal įžeidžiau aš jus pasikarščiaęs:
Įtūžęs perverti iešmu grasiausi.
⁵¹⁵ Už tai šias sabalenas brangias gausit:
Penkis šimtus man livrų jos kainavo.
Ryt nuoskaudą atpirksiu kuo gražiausiai.“
„Mielai priimsiu, – Ganelonas sako. –
Malonių tenegaili jums apvaizda.“
Aoi!

XL

⁵²⁰ „Tikėkit, grafe, – taria vėl Marsilis, –
Labai jūs mielas esat mano širdžiai.
Norečiau apie Karolį išgirsti.
Jau senas jis, gyvena amžių ilgą,
Per du šimtu bus peržengęs, man dingos.
⁵²⁵ Tiek žemių perėjo, tiek karalysčių,
Tiek kirčių kliudė jo prašmatnų skydą,
Tiek daug valdovų elgetom paliko –
Kada pasibodės jis karo žygyiais?“
Atsako grafas: „Jį blogai pažįstat.
⁵³⁰ Kiekvienas, kas jį matė, pasakytų:
Karys narsiausias Karolis Didysis.
Vargu išliaupsinti ar įmanyčiau
Didaus valdovo šlovę ir dorybes.
Kas Karolio šaunumą apsakytų?
⁵³⁵ Jis spindi duota Viešpaties kilnybe:
Už vasalus galėtų net numirti.“

XLI

„Stebiuos be galo, – taria vėl Marsilis. –
Jau Karolis pasenęs ir pražilęs,
Girdėjau, eina bene trečią šimtą.
⁵⁴⁰ Tiek žemių nusiaubė, tiek karalysčių,
Tiek iečių, tiek iešmų jam kūnan strigo.
Tiek daug valdovų elgetom paliko –
Kada pasibodės jis karo žygyiais?“

Jam grafas: „Niekad, kol sūnėnas gyvas,
⁵⁴⁵ Kuriam drąsa dar niekas neprilygo,
Kol gyvas Olivjė, jo bendražygis,
Kol perai mylimi karalių lydi
Su kariauna dviejų šimtų šimtinių.
Saugus valdovas, nieko jis nebijo.“
Aoi!

XLII

⁵⁵⁰ „Labai stebiuos, – Marsilis grafui taria. –
Jau Karolis pražilęs ir nubalęs,
Juk trečią šimtą eina, kaip man regis.
Tiek karalysčių nukariavo, žemių,
Tieksyk jam kūną kliudė ietys aštrios,
⁵⁵⁵ Tiek mūšiuose nukovė jis karalių –
Kada gi pasiliaus karus kariauti?“
Jam grafas: „Niekad, kol yra Rolandas,
Narsiausias šiam pasaulyje vasalas,
Ir Olivjė, bebaimis jojo draugas,
⁵⁶⁰ Ir perai, širdžiai Karolio mieliausi,
Ir du šimtai šimtinių jų kariaunos.
Saugu valdovui, jis nežino baimės.“
Aoi!

XLIII

„Garbusis grafe, – saracėnas sako, –
Turiu puikiausią žemėje kariauną:
⁵⁶⁵ Šimtinių tūkstančius kelis sutrauksiu
Ir duosiu atkirtį galingą frankams.“
„Nė nebandykit, – jam atsako grafas, –
Karių tik pražudysit veltui aibę.
Aš proto balso paklausyt patarčiau.
⁵⁷⁰ Valdovui duokit tiek visokio labo,
Kad frankai vien stebėtūsi baisiausiai.
O dvidešimtį įkaitų dar gavęs,
Į Prancūziją mielą grįš karalius,
Paliks tiktai užpakalinę saugą.
⁵⁷⁵ Jai vadovaut paves turbūt Rolandui.
Narsusis Olivjė ten liks po draugei.
Prisiekiu galva, ten žūtis jų laukia.
Taip Karolis neteks didybės savo,
Kol gyvas niekad nežygiuos į karą.“
Aoi!

XLIV

⁵⁸⁰ „Garbusis grafe, [– sako vėl Marsilis, –]²²

Kaip Karolio sūnėną pražudyti?”

Atsako grafas: „Duosiu patarimą.

Žygiuos per Sizą Karolis Didysis,

Jo dengti liks sauga užpakalinė.

⁵⁸⁵ Ten bus Rolandas, karžygys galingas.

Ir grafas Olivjė, jo draugas tikras,

Ir kariauna dviejų šimtų šimtinių.

Jūs meskit šimtą tūkstančių raitijos,

Visi lai kaunasi iš paskutinio.

⁵⁹⁰ Šimtais kris frankai įkaršty grumtynių,

Žus daugel, žinoma, ir jūsų vyrų.

Lai stos pagonys mūšin antrą sykį, –

Rolandas neišvengs rūstaus likimo.

Šlovingą būsit žygdarbį atlikęs

⁵⁹⁵ Ir neregėsit karo kolei gyvas.

Aoi!

[...]

LXVIII

Nesitveria karalius, ašaroja.

Ir kariauna gaudinas dėl valdovo.

Ramybės jam keista mintis neduoda:

Rolandą bus išdavęs Ganelonas,

⁸⁴⁵ Už tai iš mauro gavęs didį lobį –

Sidabro, aukso, šilko ir aksomo,

Arklių, kuprių ir liūtų, mulų guotą.

O pas Marsilį sušaukti baronai,

Grafai ir algalifai, ir vikontai,

⁸⁵⁰ Emyrai, kunigaikščiai, almasorai²³, –

Suėjo jų gal pusė milijono.

Dusliai sudunda būgnai Saragosoje.

Mahomas – pačiame aukščiausiam bokšte,

Jam meldžiasi karštai visi pagonys.

⁸⁵⁵ Šuoliuoja kariauna per kalnus, klonius,

Žygiu sparčiausiu per Serdanę²⁴ joja,

Prancūzų vėliavos štai pasirodo.

Saugos jų prieky – dvylika baronų,

Prancūzai nepabūgs į kovą stoti.

LXIX

⁸⁶⁰ Marsilio seserėnas šauna priekin,

Lazda smagiai paraginęs arklėną.

²² [– sako vėl Marsilis, –]. – Į laužtinius skliaustus paimama eilutė arba jos dalis, kurios trūksta Oksfordo rankraštyje ir kuri atstatyta pagal kitus rankraščius.

²³ Almasoras – arabų karvedžio Ispanijoje titulas (Muhamedas al Mansūras, arba Almansoras, – Kordobos kalifo viziris, X amžiuje paėmęs daugelį Ispanijos tvirtovių). Čia pramaišui vardiunami tiek arabų, tiek prancūzų titulai.

²⁴ Serdanė – Ispanijos sritis Segros upės slėnyje.

Plačiai šypsodamas, taip sako dėdei:
„Seniai tarnauju jums, valdove mielas:
Kiek iškenčiau ir kiek jėgų padėjau,
⁸⁶⁵ Kiek pergalių kovų laukuos laimėjau!
Tad leiskit mūši man pirmam pradėti
Rolandą perversiu aš savo ietim!
Jei Mahometas teiksis man padėti,
Ispaniją gražint jums sugebėsiu,
⁸⁷⁰ Lig Diurestano bus laisva ji vėlei.
Žlugs Karolis, išseks prancūzų jėgos.
Kol gyvas būsit, karo neregėsit.“
Marsilis pirštinę paimt jam liepia.
Aoi!

LXX

Šis ima pirštinę, Marsilio duotą,
⁸⁷⁵ Ir išdidžiai karaliui taria žodį:
„Didi tai dovana, šviesus valdove.
Tu man paskirki dvylika baronų –
Mes stosim prieš perus į nuožmią kovą.“
Pats pirmas atsiliepia Falzaronas²⁵,
⁸⁸⁰ Tikrasis nekrikšto Marsilio brolis:
„Tau, seserėne, ranką savo duodu,
Su tavimi geidauju mūšin stoti,
Abu, jėgas sutelkę, saugai smogsim
Ir frankus ligi vieno išdaigosim!“
Aoi!

LXXI

⁸⁸⁵ Prijoja šuoliais karžygys Korsablis,
Kerėtojas, Berberijos karalius,
Baronas iškalbus, šaunus vasalas,
Narsybę vertinąs labiau už auksą.
Prijoja ir Malprimis²⁶ iš Brigano,
⁸⁹⁰ Kurs bėgdamas pralenkia eiklų arklį.
Didžiu balsu jisai Marsiliui šaukia:
„Su kariauna žygiuoju Ronsevalin²⁷.
Žus, jei sutiks mane Rolandas!“

LXXII

Prijoja Balagero amirafelis²⁸,
⁸⁹⁵ Stotingas, išdidus ir giedro veido,
Ristam žirge jisai didingai laikos,

---

²⁵ Falzaronas – „apgaulingasis“.

²⁶ Malprimis. – *Giesmėje* daugelis arabų vardų prasideda prancūzų kalbos būdvardžiu *mal*, reiškiančiu „blogas“, „bjaurus“.

²⁷ Ronsevalis – slėnis Pirėnų kalnuose, atsiveriantis į Prancūziją (čia – vadinamieji „Rolando vartai“).

²⁸ Amirafelis (arab. ai modaffer – „nugalėtojas“) – vienas iš arabų titulų.

Puikuojasi be galo ginklais savo.
Plačiai po šalį narsumu jis garsi,
Bet karžygiui – krikščioniui būti dera.

⁹⁰⁰ Surinka jis, prijojęs prie karaliaus:

„Širdis man liepia joti Ronsevalin.

Rolandui galas, jeigu ten jį rasiu,

Ir Olivjė, ir dvylikai jų perų!

Mirtis ir nešlovė ištiks greit frankus.

⁹⁰⁵ Nuseno Karolis, niekus vien paisto,

Sveikatos neturės prieš mus kariauti.

Ispaniją apginsime ir laisve.“

Marsilis nuoširdžiai dėkoja maurui.

Aoi!

[...]

LXXIX

Pagonys velkas šarvus saracėnų,

⁹⁹⁵ Grandijos trigubos visų kaip vieno,

Šalmai tvirčiausi Saragosos žėri,

Valensijos ragotinės ir ietys,

Kardai prie šono Vjenos²⁹ kalto plieno,

Raudonos, baltos, melsvos vėliavėlės.

¹⁰⁰⁰ Nuo mulų ant žirgų pagonys sėda,

Gretas suglaudę tartum skriete skrieja.

Skaisti diena, padangėj saulė šviečia,

Šarvai liepsnoja, kiek akis aprėpia.

Skardena tūkstančiai ragų kaip vienas.

¹⁰⁰⁵ Jų aidas veikia prancūzus pasiekia.

Prabyla Olivjė; „Bičiuli, spėju,

Netrukus grumtis teks su saracėnais“.

Atitaria Rolandas: „Ačiū Dievui!

Už Karolį žūt mūsųje ne gėda.

¹⁰¹⁰ Vasalui nevalia vargų bodėtis,

Nuo karščių ar žvarbos niekingai slėptis,

Prireikus galvą turi jis padėti.

Tad kirskim nekrikštus, kiek leidžia jėgos,

Kad gražios giesmės apie mus skambėtų!

Neteisūs jie, o teisūs mes prieš Dievą.

Menkystės man nedrįs prikišti niekas.“

Aoi!

LXXX

Į aukštą kalvą Olivjė įkopia,

Pažvelgia dešinėn į žalią klonį

---

²⁹ Vjena – Prancūzijos miestas Ronos pakrantėje.

Ir mato – traukia kariauna pagonių.
¹⁰²⁰ Surinka jis Rolandui: „Mielas broli,
Koks dundesys ispanų žemės šone,
Kiek skydų tviska, kiek šalmų liepsnoja!
Prancūzų laukia didelė karionė. Žinojo
Šitai niekšas Ganelonas,
¹⁰²⁵ Kai skirt saugon pasiūlė mus valdovui.“
„Tylėk, patėvio mano neburnoki, –
Rolandas taria. – Apie jį nė žodžio!“

LXXXI

Į aukštą kalvą Olivjė užbėga,
Po maurų kraštą žvalgosi įdėmiai,
¹⁰³⁰ Kariauną didžią mato saracėnų
Ir auksu žerintį kaltinį plieną.
Šalmai ir skydai tvyksčioja iš vieno,
Perdėm ant iečių plaikstos vėliavėlės.
Tiek daug kovos pulkų slėniu artėja,
¹⁰³⁵ Jog suskaičiuoti grafas nepajėgia.
Baisingas nerimas prislegia sielą.
Paleidžia ristą žirgą tartum vėją –
Tuoį apsakys prancūzams, ką regėjo.

LXXXII

„Mačiau pagonis, – Olivjė prabyla, –
¹⁰⁴⁰ Nematė niekas šitokios galybės.
Jų šimtas tūkstančių, visi su skydais,
Šalmai, šarvai, grandijos baltos žvilga,
Ragotinės ir aštrios ietys styri.
Teks stoti mums į kovą žūtbutinė.
¹⁰⁴⁵ Prancūzai, Dievą melskite stiprybės
Prakeiktiems saracėnams atsispirti!“
Prancūzai taria: „Bėgs tik išdavikai!
Visi laikysimės lig paskutinio.“
Aoi!

LXXXIII

Prabyla Olivjė: „Prieš maurų galią,
¹⁰⁵⁰ Man regis, mūsų spėkos bus per mažos.
Meldžiu, Rolandai, pūskit greitai ragą:
Išgirs karalius, atžygiuos pagalbon.“
„Turiu dar proto, – atkerta Rolandas: –
Miela Prancūzija mane pasmerktų.
¹⁰⁵⁵ Verčiau darban paleisiu Diurandalį –
Kraujuos lig koto panardinsiu kardą.
Pagonys eina čia ieškot nelaimės.

Prisiekiu, bus kapai šis klonis maurams.”

LXXXIV

„Rolandai mielas, pūskit Olifantą³⁰!
¹⁰⁶⁰ Išgirs karalius, atsives kariauną,
Su riteriais suskubs ateit pagalbon.“
„Ne Dieve duok! – atsako jam Rolandas. –
Kad mano giminei kas priekaištautų?
Kad gėdą Prancūzijai aš užtraukčiau?
Darban paleisiu šveitrų Diurandalį –
Ne veltui prie šalies juosiu šį kardą!
Ligi pat koto bus jis vieno kraujo.
Nelaimės eina čia ieškoti maurai.
Prisiekiu, klonyje sulauks jie galo.“
Aoi!

LXXXV

¹⁰⁷⁰ „Rolandai mielas, pūskit Olifantą!
Išgirs tarpekly jo aidus karalius,
Prisiekiu jums, atgal pas mus grįš frankai.“
„Ne Dieve duok! – atliepia jam Rolandas. –
Lai joks žmogus šioj žemėj nepasako,
¹⁰⁷⁵ Kad maurų išsigandęs dūmiau ragą!
Lai mano giminei nemes nieks kaltės.
Į mūšį didį stosime su maurais.
Du tūkstančius pagonių aš nukausiu,
Krauju nuplausiu plieną Diurandalio.
¹⁰⁸⁰ Prancūzai šaunūs, nekrikštus kirs narsiai:
Nė vienas jų mirties neišsisaugos.“

LXXXVI

„Kas drįs jus smerkti? – Olivjė prabyla. –
Aš pats mačiau – pagonių begalybė,
Kalnai ir kalvos jų knibždėte knibžda,
¹⁰⁸⁵ Ir klonyuose, plynumose jų pilna,
Arabai sutelkė kariauną didžią.
Per maža riterių mūsų šičia!“
Rolandas taria: „Įsiūtis man kyla.
Neleis juk Dievas nei jo serafimai,
¹⁰⁹⁰ Kad gėdą savo kraštui padaryčiau.
Man nešlovė baisiau už pačią mirtį.
Kas šauniai kerta, tą valdovas myli.“

LXXXVII

---

³⁰ Olifantas – „[ragas] iš dramblio kaulo“.

Narsus Rolandas, Olivjė protingas,
Drąsa abudu kits kitam prilygsta.
¹⁰⁹⁵ Kai sėdas ant žirgų ir ginklą ima,
Galvos padėti mūšyje nebijo.
Abu lemti jie, žodžiai jų prakilnūs.
Arabai atšuoliuoja įnirtingai.
„Kiek daug pagonių, – Olivjė prabyla, –
¹¹⁰⁰ O kaip toli jau Karolis Didysis!
Nesiteikėt pagalbos jo prašyti –
Suspėjęs būtų dar čionai atvykti
Pažvelkite aukštyn, kur uolos kyšo:
Sauga prancūzų traukias paskutinė,
¹¹⁰⁵ Daugiau jinau nebestovės sargyboj!“
Rolandas jam: „Pasakėte kvailystę!
Juk gėda baimę įsileist į širdį.
Tvirtai laikytis – štai kas mums pritinka.
Stovėsime ir nekrikštus žudysim!“

[...]

CIV

¹³²⁰ Kautynės nuožmios, maišosi kariaunos.
Iš paskutinio grumiasi Rolandas,
Tol kerta ietim, kol ji ima aižėt.
Penkioliktąsyk dūręs, ją nulaužia.
Tad išsitraukia kardą Diurandalį,
¹³²⁵ Pavaro žirgą ir Šernobliui kerta.
Suskaldo perlais padabintą šalną,
Ir pošalmį jam perrėžia, ir plaukus,
Pakaušį perskelia pusiau ir kaktą,
Ir grandijas smulkių grandžių sudrasko,
¹³³⁰ Galingą kūną perskrodžia ir gaktą,
Pasiekia ty mo balną, puoštą auksu.
Giliai įsminga ašmenys į arklį,
Ir stuburą jam perrėžia, ir mentę.
Vešlion žolėn Rolandas verčia maurą
¹³³⁵ Ir taria: „Pats, šunie, geidei nelaimės!
Mahomas neateis jums į pagalbą,
Nenugalėsit, nevidonai, frankų.“

CV

Kovos lauku Rolandas joja šuoliais,
Šveitriuoju kardu kerta ir kapoja,
¹³⁴⁰ Šimtais prikloja apsukui lavonų.
Kaip verčia jis pagonį ant pagonio!
Kaip liejas klonin tyro kraujo srovės!
Jam kruvinos ir rankos, ir žieduotis,
Kraujuos ir žirgas nuo galvos lig kojų.

¹³⁴⁵ Ir Olivjė prilygti draugui trokšta,
Ir perų dvylika siutingai puola.
Visi prancūzai maurus kerta, dobia,
Negyvus, merdinčius į žemę bloškia.
Turpenas taria: „Šaunūs mūs baronai!“
¹³⁵⁰ Surinka: „Monžua! Šlovė valdovui!“
Aoi!

CVI

Per mūšio lauką Olivjė šuoliuoja.
Nulūžus ietis, likęs galas koto.
Atsivedėjęs kerta jis Malonui,
Ir tam suerdi skydas, auksu puoštas,
¹³⁵⁵ Kraujuotos akys iš kaktos iššoka,
Nutykšta baltos smegenys po kojų.
Šimtus septynis nekrikštų pakloja,
Paskui nukauja Turžį ir Estorgą,
Bet palei pačią ranką lūžta kotas.
¹³⁶⁰ Rolandas taria jam: „Ką darot, broli?
Su kuoka stojate į tokią kovą:
Plienu ir geležim tik reikia smogti.
Kur Otekleras³¹, kardas auksakotis
Su bumbulu krikštoliniu vaiskiuoju?“
¹³⁶⁵ Atsako Olivjė: „Aš priešus koviau
Ir iš makštų ištraukt jo nesumojau!“
Aoi!

CVII

Paklauso Olivjė Rolando žodžio
Ir, išsitraukęs kardą auksakotį,
Parodo, kaip pritinka jį vartoti:
¹³⁷⁰ Žiustenui trenkia, Vai Ferė senjorui,
Pusiau jam galvą perskrodžia šalmuotą
Ir liemenį, ir grandijas jo juodas,
Ir balną, perlais papuoštą, auksuotą,
Ir perkerta eikliam ristūnui gogą, –
Abu negyvus pamina po kojom.
Rolandas taria: „Atpažįstu brolių!
Kaip žavi smūgiai šitokie valdovą!“
Griausmingas „Monžua!“ atliepia klony.
Aoi!

[...]

CXV

---

³¹ Otekleras – „didžiai šviesus“.

¹⁵¹⁰ Prancūzai mato: priešų begalybė,
Visuos laukuos aplinkui maurų pilna.
Rolandą mūšin Olivjė vadina,
Perus pagalbon šaukiasi tolydžio.
Turpenas duoda frankams patarimą:
¹⁵¹⁵ „Blogas mintis iškart šalin varykit!
Dėl Dievo, tik nebėkit iš kautynių,
Kad piktos dainos³² apie mus nesklisų.
Verčiau su kardu mirtį pasitikim.
Taip, lemta kristi mums lauke grumtynių:
¹⁵²⁰ Rytoj nebus nė vieno mūsų gyvo.
Bet pažadu jums, duodu žodį tvirtą:
Jums rojaus vartai bus atidaryti,
Į savo tarpą kankiniai priims jus!“
Suteikia frankams ši kalba stiprybės.
¹⁵²⁵ Nugriaudžia klony „Monžua!“ galingai.
Aoi!

[...]

CXXVI

Kautynės verda žiaurios, žūtbūtinės.
Prancūzai smaigsto ietimis įniršę.
¹⁶⁶⁵ Kad matę būtute tiek skausmo didžio,
Tiek negyvų, kraujuotų, subadytų!
Kniūpsti, aukštelninki lavonai tyso.
Pitrūksta maurams išvermės, stiprybės:
Nenoromis jie traukias iš kautynių.
Prancūzai genas, ant kulnų jiems mina.
Aoi!

CXXVII

Sušunka grafui Olivjė Rolandas:
„Bičiuli, puikiai mes abudu matom,
Koks lemtas riteris yra Turpenas.
Nėra daugiau tokių šiame pasauly:
¹⁶⁷⁵ Iešmu ir ietim šauniai geba kautis.“
„Padėti metas jam!“ – atsako grafas.
Ir vėl abu į mūšį stoja narsiai.
Grumtynės aršios, žiaurios, smūgiai baisūs.
Tačiau krikščionims pražūtis jau gresia.
¹⁶⁸⁰ O, jeigu būtute anuomet matę,
Kaip Olivjė ir kaip Rolandas kerta,
Kaip ietį smeigia karžygys Turpenas!
Mums skaičius žinomas, kiek krito maurų.
Ir „Metraštis“³³, ir „Frankų žygiai“ sako:

³² ...*piktos dainos*... – Karolingų epochoje kariai dainuodavo pašaipias dainas apie bailius.

³³ „Metraštis“ – toks pat abejotinas rašytinis šaltinis kaip ir „Frankų žygiai“.

¹⁶⁸⁵ Per keturis jų tūkstančius nukauta.
Sėkmingai keturiskart puolė frankai,
Bet penktą sykį nususuko laimė:
Prancūzų riteriai padėjo galvas,
Gyvų išliko jų tik šešiasdešimt.
¹⁶⁹⁰ Tie žus, tačiau parduos gyvybę brangiai.
Aoi!

CXXVIII

Rolandas mato: vyrai išžudyti
Jis kreipiasi į savo bendražygį:
„Brangusis Olivjė, ką pasakysit?
Aplink matau vien riterius negyvus!
¹⁶⁹⁵ Miela Prancūzija našlaitė liko:
Baronų šitiek žuvo, – kas begins ją?
Kodėl tavęs nėra, karaliau didis?
O broli Olivjė, ką mums daryti?
Kaip Karoliui valdovui duoti žinią?“
¹⁷⁰⁰ „Aš viena težinau, – atsako šitas: –
Geriau numirt nei pasielgt gėdingai.“
Aoi!

[...]

CXXIX

Rolandas taria: „Pūsiu Olifantą.
Išgirs valdovas, traukdamas per kalnus, –
Prisiekiu, frankai atskubės pagalbon.“
¹⁷⁰⁵ „Jūs savo giminei, – atsako grafas, –
Nešlovę, gėdą amžiną užtrauksit.
Dėmės ji niekada nenusiplautų!
Tada, kai siūliau pūsti, atsisakėt.
Jei norit – pūskit, bet manęs neklauskit.
¹⁷¹⁰ Dabar bailumas būtų dumti ragą:
Juk jūsų rankos jau krauju aptekę!“
„Tai maurų kraujas!“ – taria jam Rolandas.
Aoi!

CXXX

Rolandas taria vėl: „Grumtynės nuožmios!
Papūsiu ragą, ir išgirs valdovas.“
¹⁷¹⁵ Jam Olivjė: „Tas nedera drąsuoliui!
Kai siūliau pūst, neklausėt mano žodžio:
Nebūtų žuvę tiek šaunių baronų.
Nėra jiems ko prikišt – jie narsiai kovės.
Barzda ir dešine prisiekiu, broli:

¹⁷²⁰ Jei dar matysiu savo sesę Odę³⁴,
Jūs niekada negulsite jos guolin!“
Aoi!

CXXXI

„Ko, broli, rūstaujat?“ – Rolandas klausia.
„Jūs vienas kaltas, – Olivjė atsako. –
Narsuoliui protas niekada nekenkia,
¹⁷²⁵ Puikuoliui pravartu žinoti saiką.
Beribė jūs drąsa pražudė frankus.
Už Karolį jau niekad nesikausim.
Neklausėt – neatėjo jis pagalbon.
Ir maurai sudorojimo išvengė,
¹⁷³⁰ Marsilį aplenkė žūtis, nelaisvė.
Šaunumas jūsų – mums tikra nelaimė.
Nebetarnausim Karoliui Didžiajam,
O nebebus tokių daugiau pasauly.
Sava mirtim tėvynei gėdą darot.
¹⁷³⁵ Draugystei mūsų ištikimais galas:
Skaudu bus, bet reikės mums skirtis šiandie.“
Aoi!

CXXXII

Išgirsta ginčą jūdviejų Turpenas,
Ristūną suremia pentiniais aukso,
Artyn prijoja, ima taip graudenti:
¹⁷⁴⁰ „Mieli bičiuliai, Olivjė, Rolandai,
Dėl Dievo meilės, ginčytis paliaukit!
Jau nebe laikas šauktis mums pagalbos,
Ir vis dėlto meldžiu jus dumti ragą:
Atkeršys kruvinai už mus karalius,
¹⁷⁴⁵ Neteks linksmiems sugrįžt namo arabams.
Nusės čia nuo žirgų mūsų frankai,
Išvys mus išžudytus Ronsevaly,
Į Prancūziją pargabens mus karstuos
Ir, ašarom su širdgėla aplaistę,
¹⁷⁵⁰ Šventoriuose bažnyčių mus palaidos,
Vilkai kad nesuėstų, šunys, kiaulės.“
Rolandas taria jam: „Teisybę sakot.“
Aoi!

CXXXIII

Rolandas Olifantą rankon ima,
Prie lūpų spaudžia, dumia įnirtingai.
¹⁷⁵⁵ Aukšti kalnai, aidingas oras grynas,

---

³⁴ Odė (Aklė), Rolando mylimoji, čia minima pirmą kartą, bet taip, tarsi jų santykiai būtų jau žinomi klausytojams. Tikriausiai apie juos buvo pasakojama kažkokioje saktėje, gyvavusioje prieš atsirandant *Rolando giesmei*.

Nusklinda skardas trisdešimtį mylių.

ir Karolis, ir frankai ji išgirsta.

Karalius taria: „Kaujas mūsų vyrai!“

Atliepia Ganelonas išdavikas:

¹⁷⁶⁰ „Sakytų kitas – būtų melagystė!“

Aoi!

CXXXIV

Rolandas pučia, kiek tik spėkos leidžia,

Nepakeliamą, baisų skausmą kenčia.

Per lūpas rausvas kraujas pliūpsniais teka.

Sutrūksta smilkinys net įsitempęs.

¹⁷⁶⁵ Per daugel mylių rago balsas aidi.

Jį girdi Karolis kalnų tarpekly.

Jo klausos frankai, kunigaikštis Nemas.

Karalius taria: „Gaudžia Olifantas!

Į mūsų stojęs, grafas mūsų šaukias.“

¹⁷⁷⁰ Jam Ganelonas: „Niekas nesikauja!

Jau senas jūs, sulaukėt žilo plauko,

O iš kalbos atrodote kaip mažas.

Jūs išdidumą žinote Rolando, –

Stebėtina, kaip Viešpats tai pakenčia!

¹⁷⁷⁵ Jis Noplj paėmė juk nesiklausęs.

Pagonys staigų išpuolį padarė.

Apdaužė jūsų šaunųjį vasalą,

O kad žymių neliktų tos išdaigos,

Laukus kraujuotus liepė jis nuplauti.

¹⁷⁸⁰ Gal zuikį vaikos dumdamas į ragą?

Gal šiaip mitrumą rodo perams savo?

Kas drįstu šiam krašte jam skelbti karą?

Nėra ko gaišti! Jokime, karaliau!

Kelionė tolima Senolių žemėn.“

Aoi!

CXXXV

¹⁷⁸⁵ Iš lūpų gralui rausvas kraujas trykšta.

Sutrūko smilkiny ištvinkę gyslos.

Jėgas sutelkęs, pučia jis skausmingai.

Jo klausos frankai, Karolis jį girdi.

Karalius prataria: „Koks garsas ilgas!“

¹⁷⁹⁰ Atliepia Nemas: „Jį bėda ištiko!

Neabejoju, žiaurios ten kautynės.

Jūs išdavikas nori sulaikyti.

Šarvuotis greit kariaunai įsakykit,

Sūnėno gelbėt veskit mus į žygį.

¹⁷⁹⁵ Juk girdit: šaukia grafas sielvartingai!”

CXXXVI

Įsako pūst visus ragus valdovas.
Nusėda frankai nuo žirgų, šarvuojas.
Jų skydai marginti, kardai auksuoti,
Šalmai plieniniai, ietys ilgakotės,
¹⁸⁰⁰ O vėliavėlės mėlynos, raudonos.
Vėl sėda ant ristų žirgų baronai,
Pentinais ragina, tarpekliais joja,
O lūpose visų – tie patys žodžiai:
„Rolandas gal dar gyvas, dar kovoja?
¹⁸⁰⁵ Drauge su juo į mūsų nuožmų stosim!“
Deja, prancūzai pernelyg vėluoja.

[...]

CXL

Rolandas žvalgo kalnus ir pakalnes:
Kiek akys mato, guli kritę frankai.
Aprauda juos, kaip riteriui kad dera:
„Te jus globoja, karžygiai, apvaizda,
¹⁸⁵⁵ Tepriima aukščiausiasis į dangų
Ir tesuguldo tarp gėlių švenčiausių!³⁵
Nesu regėjęs šaunesnių vasalų.
Tiek metų man ištikimai tarnavot,
Valdovui nukariavote tiek žemių!
¹⁸⁶⁰ Išugdęs jus, karalius liks našlaitis.
O žeme Prancūzijos, mielas krašte,
Baisi bėda tave ištiko šiandien!
Baronai, per mane padėsit galvas.
Esu bejėgis jus apgint, apsaugot,
¹⁸⁶⁵ bepadeda jums Dievas visagalis!
Mums, Olivjė, drauge pražūti lemta:
Iš skausmo mirsiu, jei išvengsiu kardo.
Bičiuli mielas, mūsų joti metas!“

[...]

CXLVI

Pajunta Olivjė: mirtis ateina.
Sugniaužia Oteklerą, šveitrų kardą,
Marganiui kerta per auksuotą šalną,
¹⁹⁵⁵ Jog perlai, krištolai šalin nulaksto,
Galva pusiau suskyla iki žiaunos.

---

³⁵ ...tesuguldo tarp gėlių švenčiausių! – Šventi gėlynai – toji rojaus dalis, kur mirusiųjų laukia didžiausioji palaima.

Negyvą trenkia maurą žemėn grafas
Ir taria: „Saracėne, būk prakeiktas!
Žinia, ir Karolis kai ką prarado,
¹⁹⁶⁰ Tačiau nė tu kilmingoms rūmų damoms
Nepasigirsi karalystėj savo,
Kad iš manęs pelnei bent krislą menką,
Kad nuskaudei mane ar kitą franką.“
Ir šaukiasi Rolandą į pagalbą.
Aoi!

CXLVII

¹⁹⁶⁵ Pajunta Olivjė artėjant mirtį.
Nespės ant nekrikštų išgiežti pykčio.
Į priešų tirštumą paleidžia žirgą.
Aplink tik trupa ietkočiai ir skydai,
Kraujuoja kojos, rankos ir krūtinės.
¹⁹⁷⁰ Kas būtų matęs, kaip jis maurus skynė,
Kaip vertė vieną nekrikštą ant kito, –
Minėjęs būtų karžygį kol gyvas.
Ir šaukia grafas „Monžua!“ tolydžio –
Tą šūkį, kurs valdovą lydi žygiuos.
¹⁹⁷⁵ Rolandą, draugą mylimą, vadina:
„Ateikit, broli, prie manęs, jei mylit.
Skaudu, bet mums šiandieną reikia skirtis.“
Aoi!

CXLVIII

Rolandas meta žvilgsnį jam į veidą:
Jau mėlsta, be skaistumo, kraupiai baltas.
¹⁹⁸⁰ Per visą kūną teka rausvas kraujas,
Krešėdamas į žalią pievą teška.
„O Dieve, ką daryti? – taria grafas. –
Pražudė, broli, jus drąsa bekrastė!
Tokių kaip jūs nebus daugiau pasauly.
¹⁹⁸⁵ Mieloji Prancūzija, tu našlaitė,
Suniekinta, be riterių, vasalų!
Skaudi bus Karoliui šita nelaimė.“
Balne sukniumba, sąmonės netekęs.
Aoi!

[...]

CLXXXV

²⁵²⁵ Karalius Karolis per miegą blaškos.
Gabrielių siunčia iš dangaus praamžius,
Valdovą uoliai sergėti įsako.
Galvūgaly Gabrielius budi naktį,

Apreiškia jam per pranašiską sapną,
²⁵³⁰ Koks pragaištingas mūšis frankų laukia:
Negerą duoda jis, grėsmingą ženklą.
Valdovas pakelia akis padangén:
Ten šėlsta viesulai, perkūnai, speigai,
Baisingos vėtros siaučia, šiurpios audros.
²⁵³⁵ Žaibų ugnis liepsnoja, tviska, dega
Ir netikėtai prancūzus apsiaučia.
Uosinės, obelinės ietys pleška,
Sutirpsta tuoj auksinės skydų akys,
Aštrių smaigų, aksčių mediena eiži,
²⁵⁴⁰ Šalmų, grandijų plienas lydos, varva.
Siaubinga neganda ištinka frankus:
Užpuola juos lokiai ir leopardai,
Šėtonai, angys, slibinai, gyvatės;
Užgriūva grifų tūkstančiai kariauną

[...]

CLXXXIX

Ispanijoje Karolis karalius
²⁶¹⁰ Septynerius metus išvien kariavo,
Užgrobė miestų ir tvirtovių daugel.
Marsilis priešinos nirtingai frankams,
Bet greit prašyti paspirties nusprendė –
Į Babilono³⁶ miestą žinią davė.
²⁶¹⁵ Ten viešpatavo žilas Baliganas,
Senesnis už Vergilijų, Homerą.
Emyrą paramos Marsilis meldė:
Jei neatvyksiąs su pulkais pagalbon,
Savus dievus paminsiąs jis bematant,
²⁶²⁰ Krikščionių perimsiąs tikyba šventą,
Su Karoliu mėginsiąs susitaikint.
Ilgai emyras telkiasi kariauną –
Jam karalysčių pusšimtis priklauso.
Laivyną didį žygin ruošť įsako –
²⁶²⁵ Šimtus laivų, triremų ir galerų.
Prie Aleksandrijos galop suplaukia
Laivynas, pasirengęs vykt į karą.
Tik vasarai atėjus, Baliganas
Išplaukia jūron su visais vasalais.

[...]

CXCII

Giedra diena, padangėj šviečia saulė.

---

³⁶ Babilonu čia vadinamas Kairas (Naujasis Babilonas), nuo X a. Fatimidų dinastijos sultonų rezidencija.

Emyras išlipa krantan iš laivo.
Po dešinei žingsniuoją Espanelis,
Įdurmu – septyniolika karalių,
²⁶⁵⁰ O kunigaikščių ir grafų – be skaičiaus.
Grynam lauke, žalioj žolėj, po lauru,
Paklotas atlaso kilimas baltas,
Ant jo užkeltas sostas dramblio kaulo.
Į sostą aukštą sėdas Baliganas,
²⁶⁵⁵ Visiems kitiems aplink sustot įsako,
Kaip pridera valdovui, žodį taria:
„Klausykit, riteriai, vasalai šaunūs!
Karalius Karolis, valdovas frankų,
Kol aš neleisiu, nepraris nė kąsnio.
²⁶⁶⁰ Jis prieš mane Ispanijoje kariauja,
O aš jį Prancūzijoje palaušiu.
Lig paskutinio grumsiuos be paliaubų.
Jei pasiduoti nenorės – nukausiu!“
Pagonis pirštine per kelį trenkia.

[...]

CXCIX

²⁷⁶⁵ Abudu vyčiai ant žirgų užšoka,
Per miestą paskubom neramūs joja,
Ten, kur emyras laukia, lekia šuoliais,
Raktus įteikia miesto Saragosos.
Emyras klausia: „Ką gi sužinojot?
²⁷⁷⁰ Kodėl Marsilio nematau prie kojų?“
Klarjenas taria: „Jis mirtim vaduojas.
Žygiavo vakar frankai jau namopi –
Tarpekliais vedė juos narsus valdovas.
Paliko saugą, vertą gero žodžio:
²⁷⁷⁵ Rolandas buvo ten, sūnėnas jojo,
Su perais ir su Olivjė šauniuoju,
Ir su šimtinių dviem šimtais baronų.
Marsilis saugą umaru užpuolė
Ir su Rolandu mūšy susijojo.
²⁷⁸⁰ Diurandaliu šis taip Marsiliui smogė,
Jog sulig riešu dešinę nušniojo.
Paskui Rolandas sūnų jo nukovė
Ir daugelį baronų iškapojo.
Marsiliui teko trauktis Saragoson.
²⁷⁸⁵ Lig Ebro sekė Karolis pėdom jo.
Padėt Marsilis meldžia jus, senjore,
Ispaniją paimt į savo globą.“
Emyras susimąstęs sėdi soste,
Toks skausmas ima jį, net temsta protas.
Aoi!

[...]

CCIII

²⁸⁴⁵ Vos dangų spinduliai aušros nušviečia,
Valdovas frankų keliasi iš miego.
Nakčia karalių sergėjęs Gabrielius
Jį peržegnoja, dešinę pakėlęs.
Valdovas rengias, be šarvų palieka.
²⁸⁵⁰ Nusišarvuoja ir kiti kaip vienas.
Netrukus kariauna į žirgus sėda,
Keliais ir vieškeliais tarpeklių lekia
Į Ronsevalį žuvusių gedėti,
Apverkti kritusių kautynių dieną.
Aoi!

CCIV

²⁸⁵⁵ Į Ronsevalį Karolis sugrįžta,
Pravirksta gaudžiai, žuvusius išvydęs,
Prancūzams taria: „Žirgus prilaikykit,
Kariaunos priešaky aš josiu pirmas:
Tikiuos sūnėną rasti kur parkritus.
²⁸⁶⁰ Ekse mes šventėm šventę iškilmingą,
Ir mano riteriai narsuoliai gyrės
Laimėtom pergalėm, didingais žygiais.
Rolandą tariant išgirdau aš tyliai:
„Jei lemta bus svečioj šaly man mirti,
²⁸⁶⁵ Gulėsiu priekyje savų negyvas,
Į priešų pusę veidu atsigrįžęs:
Kaip nugalėtojai pritinka, krisiu.“
Baronai liekasi per ieties svydį.
Į kalvą Karolis nukreipia žirgą.

CCV

²⁸⁷⁰ Kalvoj valdovas dairosi sūnėno:
Nulaistyta krauju prancūzų pieva,
Perdėm, atrodo, vien raudonos gėlės.
Pravirksta jis, valdytis nepajėgia.
Po medžiais dviem atsiduria, pavėsy,
²⁸⁷⁵ Luitus tris mato, išrantytus plieno,
Šalia išvysta gulintį sūnėną.
Kaip gali nedrebėt jis, nesisielot?
Nusėda žemėn, prie Rolando bėga,
Širdim suspausta jį stipriai apglėbia,
²⁸⁸⁰ Be sąmonės su juo susmunka vietoj.

[...]

CCVI

Atgauna vélei sąmonę valdovas.

Tjeri su Žofrua, prakilnūs broliai,
Aslenas, Nemas prie karaliaus puola,
Sodina jį po pušimi į žolę.

²⁸⁸⁵ Sūnėną mato gulintį valdovas,
Pravirksta gaudžiai, tyliai aimanuoja:
„Meldžiu, mielas, Dievą tau malonės!

Pasauly nebebus tokių narsuolių,
Kurie gebėtų taip kaip tu kovoti!

²⁸⁹⁰ Kas gins dabar, Rolandai, mano šlovę?“

Be sąmonės sukniumba jis į žolę.

Aoi!

[...]

CCXII

Į ragą pučia Žofrua bematant.

Įsako Karolis nusėsti frankams,
Draugų lavonus rinkti Ronsevaly
Ir juos guldyt į vieną bendrą kapą.

²⁹⁵⁵ Daug kanauninkų, kunigų kariaunoj,

Daug vyskupų, vienuolių ir abatų:

Velioniams nuodėmes, kaltes atleidžia,

Palaimina visus vardu praamžiaus,

Apsmilko myra, smilkalais kvapniaisiais,

²⁹⁶⁰ Palaidoja su iškilme didžiausia.

Ką bedarysi? Juos palikti reikia.

Aoi!

CCXIII

Su jais neduoda laidoti karalius

Trijų: Rolando, Olivjė, Turpeno.

Jam regint, liepia krūtines atverti,

²⁹⁶⁵ Išimti širdis, jas įsupt į skarą,

Tada sudėt į marmurinį karstą,

O kūnus – kvepaluos brangiuos išmaudyt,

Ambrozija, tauriu vynu nuplauti,

Paskui įsiūti juos į elnių kailius.

²⁹⁷⁰ Otonui, Žeboinui jis įsako,

Ir dar Tibo, taip pat Milonui grafui:

„Trimis vežimais palaikus gabenkit.“

Užkloja kūnus atlasu Galazos³⁷.

Aoi!

---

³⁷ Galazos atlasas – rytietiškas audinys, austas arba Galazoje (Sicilija), arba Galatoje, Konstantinopolio priemiestyje.

CCXIV

Namo patraukęs Karolis Didysis
²⁹⁷⁵ Išvysta maurų saugą priešakinę.
Nuo būrio jų atsiskiria du vyčiai,
Prijoja, skelbia jam vardu emyro:
„Karaliau išdidus, tau bėgt netinka!
Tave emyras mūsų baigia vytis:
²⁹⁸⁰ Čionai kariauną vedasi skaitlingą.
Dar šiandien tavo drąsą išmėginsim.“
Susiima valdovas barzdą žilą,
Prisimena karius, kurie čia krito.
Apžvelgia išdidžiai kariaunos vyrus,
Griežtai surinka jiems balsu griausmingu:
„Baronai mano, prie ginklų! Į žirgus!“
Aoi!

CCXV

Ginkluotis pirmas imasi valdovas:
Jis maunas šalmą, velkasi žieduotį,
Prie šono Žuajėzą prisijuosia,
²⁹⁹⁰ Kuris tarytum saulė spinduliuoja.
Kabinasi ant kaklo skydą puošnų,
Tvirtai sugniaužia saujoj ieties kotą,
Į žirgą sėda, eiklų Tansandorą³⁸,
Kadais laimėtą prie brastos Marsono,
²⁹⁹⁵ Nukovus Malpaleną iš Nerbonos.
Pavadį meta, suremia pašones,
Pro šimtą tūkstančių karių šuoliuoja:
„Su Viešpačiu ir su Petru šventuoju³⁹!“
Aoi!

CCXVI

Prancūzų šimtas tūkstančių nusėda.
³⁰⁰⁰ Šarvuojas kariauna, pasklidus pievoj.
Šalmai tvirti, grandijos kaip nulietos,
Žirgai greiti, o ginklai kieto plieno.
Baronai ant ristūnų sėda vėlei.
Jei bus grumtynės, aršiai puls kaip vienas!
³⁰⁰⁵ Viršum šalmų plevena vėliavėlės.
Valdovui į pulkus žiūrėti miela.
Taip taria jis Žozranui Provansiečiui,
Antelmui, Nemui, juos arčiau pakvietęs:
„Tokiais kariais galiu pasitikėti!
³⁰¹⁰ Tik kvailas išsigąstų saracėnų!
Jei tie iš mūsų lauko nepabėgtų,

³⁸ Tansandoras – „eiklusis“.

³⁹ ...su Petru šventuoju. – Karolis Didysis, kaip Romos imperatorius, šaukiasi į pagalbą šv. Petrą, Romos patroną.

Man už Rolandą brangiai sumokėtų.“
O Nemas jam: „Tepadeda mums Dievas!“
Aoi!

[...]

CCXXVI

Nuo žirgo lipa Karolis karalius,
Suklumpa kniūpsčiomis į žolę žalią,
Akis atgręžia į rytinę saulę
Ir šaukias iš visos širdies praamžiaus:
³¹⁰⁰ „Meldžiu, o Viešpatie, mane apsaugot!
Galybių Dieve, Jonai tu kadaise
Banginio viduriuos pražūt neleidai⁴⁰,
Išgelbėjai Ninevijos karalių⁴¹,
Danielių, pasmerktą baisingai kančiai
³¹⁰⁵ Tarp liūtų iš gilios duobės ištraukei⁴²;
Neleidai trims vaikams ugnį sudegti⁴³.
Tad šiandien man parodyk didžią meilę,
Būk maloningas, Dieve visagali,
Pagonims leisk atkeršyt už Rolandą!“
³¹¹⁰ Valdovas atsistoja, maldą baigęs,
Žegnoja dešine ranka sau kaktą.
Prie žirgo žengia, sėdasi į balną, –
Jam kilpą laiko Nemas ir Žozranas, –
Kabinas skydą, ima ietį saujon.
³¹¹⁵ Visus jo stotas, išvaizdumas žavi
Ir giedras, prakilnus jo griežtas veidas.
Tvirtai balnan įsėdęs, joja šauniai.
Skardena kloniuose ragai kariaunos,
Nustelbia juos gaudusis Olifantas.
Pravirksta frankai – grūdo dėl Rolando.
Aoi!

[...]

CCXXXII

Emyras nekrikštų pulkus apjoja,
³²¹⁵ Podraug – sūnus jo, vyras aukšto stoto.
Karaliai du, Torlé ir Dapamoras,
Kautynėms trisdešimt pulkų rikiuoja.
Karių – galybė, nes mažiausiam guote
Gal penkiasdešimt tūkstančių pagonių.

⁴⁰ ...Jonai tu... pražūt neleidai... – Jona (Biblijoje) – pranašas, kurį prarijo banginis, o Dievas išgelbėjo (Jonos 2, 11).

⁴¹ ...Išgelbėjai Ninevijos karalių... – Pranašas Jona įkalbėjo Ninevijos (Asirijos) karalių išpažinti savo nuodėmes (Jonos 3, 1–9).

⁴² ...Danielių... iš gilios duobės ištraukei... – Pranašas Danielius buvo įmestas į duobę liūtams ir Dievo išgelbėtas (Danieliaus 6, 22).

⁴³ ...Neleidai trims vaikams ugnį sudegti. – Karaliaus Nabuchodonosoro įsakymu trys paaugliai, atsisakę garbinti aukso stabą, buvo įmesti į ugnį, bet nesudegė (Danieliaus 3).

³²²⁰ Pirmam pulke – kariai iš Botentrot⁴⁴,
O antrame – vien misnai, žmonės nuožmūs, –
Jų galvos didelės tarytum buožės,
Per kuprą, lyg šernų, šeriuotas ruožas.
Aoi!

Trečiajame pulke – nubiečiai, blosai.

³²²⁵ Borusai, slavai į ketvirtą stoja.

Penktasis renkamas iš serbų, sorbų.

Šeštam armėnai, maurai surikiuoti.

Septintame – kariai iš Jerichono⁴⁵.

Aštuntas – negrų pulkas, visas juodas.

³²³⁰ Devintas pulkas telkiamas iš grosų.

Dešimtas – balidiečiai nevidonai.

Aoi!

Emyras Baliganas taria žodį,

Prisiečia kūnu ir dvasia Mahomo:

„Tas Karolis visai neteko proto!

³²³⁵ Jei ryšis stot į žūtbutinę kovą,

Gaus atsiveikint amžinai su sostu.“

CCXXXIII

Už dešimties pulkų dar stoja dešimt.

Pirmam rikiuojasi chaldėjai⁴⁶ grasūs,

Atkakę čion iš Vai Fujito žemių.

³²⁴⁰ Į antrą eina turkai, trečią – persai,

Ketvirtas telkiamas iš pečenegų,

Į penktą burias soltrai ir avarai.

Šeštan armėnai, ugličiai patenka,

O septintan – kareiviai Samuelio⁴⁷.

³²⁴⁵ Aštuntas – prūsai. Devintan – klaverai,

O dešimtam – klajokliai Oksiano⁴⁸.

Šie žmonės ponui Dievui netarnauja,

Tokių piktadarių pasauly maža;

Jų oda sukietėjusi į ragą –

³²⁵⁰ Nereikia jiems grandijų anei šalmo;

Kautynėse jie žiaurūs ir atkaklus.

Aoi!

CCXXXIV

Pulkų dar dešimt į rikiuotę joja.

Į pirmą burias milžinai Malprozos,

---

⁴⁴ Botentrotas – kalnų perėja Kapadokijoje (Mažoji Azija), žinoma Europoje nuo kryžiaus karų laikų. 3220–3260 eilutėse greta žinomų Europos, Azijos ir Afrikos pagoniškų tautų išvardijama daug ir negirdėtų genčių, siekiant apstulbinti klausytojus Baligano kariaunos gausumu.

⁴⁵ Jerichonas – vietovės pavadinimas, paimtas iš Biblijos.

⁴⁶ Chaldėjai – biblinė tauta, gyvenusi Kanaano žemėje.

⁴⁷ Kareiviai Samuelio, kaip spėjama, – arba sambiai, prūsų gentis, arba bulgarai (Samuelis gali būti iškreiptas jų karaliaus Samujalo vardas).

⁴⁸ Oksianas, kaip manoma, – sritis Amu Darjos pakrantėse.

Į antrą, trečią – hunai, vengrai stoja.

³²⁵⁵ Ketvirtas – tolimos Baldizos žmonės.

Į penktą telkias vyrai Valpenozo,

Į šeštą – žiaurūs raiteliai Marozo,

O į septintą – lyviai⁴⁹, astrimonai,

Toliau – kariai Argoilio ir Klarbono.

³²⁶⁰ Dešimtame – barzdoti žmonės Frondos, –

Nemyli Dievo jie ir negodoja.

Rikiuojas trisdešimt pulkų pagonių, –

Tiek jų prancūzų metraščiai skaičiuoja.

Ragams skardenant, maurai leidžias šuoliais.

Aoi!

CCXXXV

³²⁶⁵ Emyras – didis ir galingas vadas.

Kariaunos prieky slibinas, jo ženklas,

Ir vėliavos Mahomo, Tervagano,

Ir Apoleho piktojo paveikslas.

Aplinkui mūdrauja chaldėjų dešimt,

³²⁷⁰ Balsu pakeltu ragina kariauną:

„Kas geidžia mūsų dievų pagalbos,

Lai meldžias nuolankiai, malonės prašo!“

Žvilgsnius į žemę nuduria arabai,

³²⁷⁵ Šalmuotas galvas pamaldžiai nuleidžia.

Prancūzai taria: „Greit sulauksit galo!

Atkeršysim jums, nevidonai, šiandien!

Valdovą mūsų, Viešpatie, apsaugok

Ir [pergalę laimėt] padėti teikis!“

Aoi!

[...]

CCXLV

Emyras maurus ragina tolydžio:

„Kapokit frankus – to jūs čia atvykot!

Jums duosiu moterų jaunų, žavingų,

Feodų, lenų, žemių, tėvonijų!“

³⁴⁰⁰ Atsako maurai: „Frankus sunaikinsim!“

Nuo smūgių ietys sutrupa per ilga,

Ir tūkstančiai pakyla kalavijų,

Ir vėlei siaučia mūsų širpulingas.

Tik ten suprastum, kas yra kautynės.

Aoi!

CCXLVI

---

⁴⁹ Lyviai, kaip manoma, – finougrų gentis, gyvenusi dab. Latvijos teritorijoje.

³⁴⁰⁵ Prancūzams Karolis Didysis taria:
„Baronai mylimi, jumis aš kliaujuos.
Tiek metų grūmėtės jūs mano labui,
Tiek karalysčių sostui nukariavot!
Už tai turiu jums atmokėt dosniausiai
³⁴¹⁰ Krauju savuoju, turtais, lenais, žemėm.
Atkeršykit už sūnus, brolius maurams,
Už tuos, kur vakar krito Ronsevaly.
Juk žinote: teismus aš prieš praamžių!“
Atitaria prancūzai: „Tiesą sakot!“
³⁴¹⁵ Ir tūkstančių per dvidešimt vasalų
Prisiečia būt ištikimi karaliui,
Į mirtį už valdovą eit be baimės,
Įrodyti atsidavimą kardu.
Naujom jėgom jie bloškiasi prieš maurus.
³⁴²⁰ siaubingos, kruvinos kautynes verda.
Aoi!

[...]

CCLIII

Ir maurai, ir prancūzai narsiai kaujas.
Jų skudrios ietys šipuliais tik laksto.
Kas matė, kaip ten skydai aižės,
Kaip iro kertamos grandijos baltos,
³⁴⁸⁵ Kaip plieno ašmenys kapojo šalmus,
Kaip krito riteriai, kaip liejos kraujas,
Kaip kriokė vyrai mirdami ant žemės,
Kol gyvas nepamiršo šito vaizdo.
Jau senka jėgos pamažu kariaunoms.
³⁴⁹⁰ Maldauja Baliganas Tervaganą,
Sykiu ir Apoleną, Mahometą:
„Dievai, jus garbinu ašai nuo seno!
Stabai bus jūsų nulieti iš aukso –
[Tik Karolį padėkite palaužti!]“
³⁴⁹⁵ Bičiulis ištikimas Žemalfenas
Emyrui žinią atneša negerą:
„Ištiko jus baisi nelaimė šiandien:
Nukovė frankai sūnų jūs Malpramį
Ir Kanabėjų, brolių jūsų narsų.
³⁵⁰⁰ Nuveikti juos dviem frankams teko laimė,
O vienas jų – pats Karolis, man regis:
Galingo stoto, laikosi kaip vadas,
Barzda kaip obelis, žiedais aptekus.“
Sunkus emyrui šalmas pasidaro,
³⁵⁰⁵ Iš sielvarto žemai nuleidžia galvą.
Nemiela jam gyvent – taip širdį gelia.
Pašaukt Žanglė iš Užjūrio įsako.

[...]

CCLVIII

³⁵⁶⁰ Diena į galą eina, saulė krinta.

Kovos lauke kryžiuojas kalavijai.

Abudu karvedžiai – narsingi vyrai.

Jų šūkiai skamba laukuose tolydžio.

„Presjėzai!“ – garsiai rikteli emyras,

³⁵⁶⁵ Atsako: „Monžua!“ valdovas kitas.

Iš balso vienas antrą atpažįsta,

Vidur kautynių lauko susitinka,

Abudu kerta į skydus tapytus

Atsivėdėję ietim ašmeningom.

³⁵⁷⁰ Nuo kirčių įnirtingų aiži skydai,

Žieduočių grandys šonuose suyra,

Bet karvedžiai palieka nekliudyti.

Nutrūksta pavaržos, balnai nuslysta,

Abu karaliai nuo žirgų nuvirsta,

³⁵⁷⁵ Tačiau abu nuo žemės greit pakyla,

Ištraukia kardus iš makštų ryžtingai.

Vienam iš jųdviejų nulemta mirti,

Kitaip negali baigtis šios grumtynės.

Aoi!

CCLIX

Narsus be galo Karolis valdovas,

³⁵⁸⁰ Bet Baliganas drąsiai prieš jį stoja.

Kardais abu karaliai užsimoja,

Galingai smogia į skydus raštuotus,

Į dvigubus lankus, į odos juostas.

Suerdi skydai, skiautėmis susprogsta,

³⁵⁸⁵ Į mūsų stoja jie vienais žieduočiais.

Šalmai nuo plieno kirčių žiežirbuoja.

Nelias kovot nei frankas, nei pagonis,

Kol vienas jų nepaprašys malonės.

Aoi!

CCLX

„Gailėkis – taip sušunka Baliganas, –

³⁵⁹⁰ Maldauk mane, kad tau kaltes atleisčiau!

Žinau juk: sūnų nužudei, Malpramj,

Gviešiesi neteisėtai į šį kraštą.

Bet pripažink mane už siuzereną,

Tapk vasalu, ir gausi jį kaip leną!“

³⁵⁹⁵ „Įžūlūs žodžiai, – Karolis atsako. –

Pagoni, meilės nei taikos nelauki,

Kol nesutiksi tu krikščioniu tapti.

Tik viena sąlyga žadu tau meilę:

Jei išpažinsi Dievą visagalį!”

³⁶⁰⁰ Emyras taria: „Veltui pamokslauji!”

Ir vėl karaliai sukryžiuoja kardus.

Aoi!

CCLXI

Emyras, didelė jėga garsėjęs,

Per galvą Karoliui Didžiajam žiebia.

Į tvirtą šalmą kardas įsirėžia,

³⁶⁰⁵ Jam plaukus perkerta aštriausias plienas,

Per plaštaką viršugalvį nubrėžia,

Nuo kiaušo odos gabalą nuriekia.

Susverdi Karolis, jau virs į pievą,

Bet neskiria dar mirt valdovui Viešpats –

Pagalbon siunčia šventąjį Gabrielių.

„Valdove, – klausia šis, – kur dingo jėgos?”

CCLXII

Išgirsta balsą angelo karalius,

Supranta: jis nežus. Prapuola baimė,

Sugrįžta nuovoka ir kūno galios.

³⁶¹⁵ Prancūzišku emyru smogia kardu,

Suaižo brangakmeniais puošta šalmą,

Per kaktą rėžia, smegenis ištaško

Ir, perskėlęs iki pat smakro galvą,

Nubloškia nekrikštą negyvą žemėn.

¹⁶²⁰ Surinka: „Monžua!” – taip šaukia frankus.

Prijoja šuoliais Nemas į jo balsą,

Įsėst valdovui padeda į balną.

Pagonys sprunka: Dievo taip nulemta.

Laimėta pergalė, karštai maldauta.

CCLXIII

³⁶²⁵ Pagonys bėga: Viešpaties taip skirta.

Juos persekioja Karolis Didysis.

Jis taria frankams: „Nekrikštus žudykit,

Atgiežkit apmaudą, atgaukit širdis!

Juk liejot ašaras, mačiau, šį rytą!”

³⁶³⁰ Atliepia riteriai: „Taip ir darysim!”

Prancūzai kerta maurus įnirtingai.

Nedaugeliui pabėgti tepavyksta.

[...]

Iš senosios prancūzų kalbos vertė Valdas Petrauskas